

การบริหารจัดการการค้าชายแดนในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

Border Trade Management in the Upper North of Thailand

สิริรัฐ สุกันธา¹

Sirirat Sugantha

Abstract

This research was to study the border trade situations, patterns of trade, and border trade management in the Upper North of Thailand. This qualitative study and survey research was conducted through field surveys and interviews with a sample group of 30 relevant participants, including merchants or entrepreneurs and government officers working with border trading. The gross value of trade between Thailand and Myanmar across all the border checkpoints during the first four months of 2013 (January to April) was 65,381.03 million THB. This amount consisted of imported products with a gross value of 39,234.69 million THB, of which natural gas had the highest value of 37,414.00 million THB, accounting for 95.36% of all the imported products. The gross value of exported products, 26,146.34 million THB, meant Thailand had a trade deficit of 13,088.35 million THB. Border trade was divided into two kinds: formal trade and informal trade. These were in various forms of payment, including cash (both in Baht and Kyat currencies) and informal payment, or “Poy Kuan,” a Chinese business exchange receipt in which the payment is accomplished not by carrying cash but, instead, by notifying an agency in the destination country to transfer money.

¹นักวิจัย คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Researcher, Faculty of Business Administration Chiang Mai University

Keywords: situations, border trade patterns, border trade management, Upper North of Thailand

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง การบริหารจัดการการค้าชายแดนในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การค้าชายแดน รูปแบบและการบริหารจัดการการค้าชายแดนในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงสำรวจ โดยใช้วิธีการสำรวจเชิงพื้นที่ และการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 รายที่เป็นผู้ประกอบการที่ค้าขายตามแนวชายแดนและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน ผลการศึกษา พบว่า สถานการณ์การค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศสหภาพเมียนมารวมทุกด่านในระยะเวลา 4 เดือนแรกของปี 2556 (มกราคม-เมษายน) มีมูลค่าการค้ารวม 65,381.03 ล้านบาท แบ่งเป็นการนำเข้า มีมูลค่ารวม 39,234.69 ล้านบาท โดยก๊าซธรรมชาติมีมูลค่ามากที่สุด 37,414.00 ล้านบาท คิดเป็น 95.36 % ของการนำเข้าสินค้าทั้งหมด การส่งออก มีมูลค่า 26,146.34 ล้านบาท และประเทศไทยขาดดุลการค้า 13,088.35 ล้านบาท วิธีการค้าตามแนวชายแดน กระทำใน 2 รูปแบบคือ การค้าในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ด้านการชำระเงิน การค้าชายแดนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนส่วนใหญ่ใช้วิธีการชำระเงินหลายรูปแบบ ได้แก่ การชำระเงินโดยใช้เงินสด ทั้งสกุลเงินบาทและเงินจ๊าด การชำระเงินนอกระบบหรือโพยก๊วน ซึ่งเป็นระบบการชำระเงินที่ไม่มีการถือเงินเพียงแจ้งไปยังโพยก๊วน (ตัวแทนที่อยู่ภายในประเทศที่ต้องการส่งสินค้าไปให้) ให้โอนเงินไปให้แทน ซึ่งนิยมทำกันเฉพาะกลุ่มพ่อค้า/ผู้ค้าในพื้นที่เท่านั้น

คำสำคัญ: สถานการณ์ รูปแบบการค้าชายแดน การบริหารจัดการการค้าชายแดน เขตภาคเหนือตอนบน

บทนำ

การค้าชายแดนระหว่างไทยและเมียนมาร์ที่ทำกันมานานับ 100 ปี ล้วนต้องใช้เงินจ๊าดและบาทเป็นสื่อกลาง แต่มูลค่าการค้าที่สูงกว่าปีละหลายหมื่นล้านบาทนั้น ต้องทำผ่านระบบ

โบราณโดยมี "โพยก๊วน" เป็นตัวกลาง ไม่สามารถทำผ่านระบบธนาคารพาณิชย์ได้ "อำเภอแม่สาย" นับเป็นเมืองชายแดนสำคัญแห่งหนึ่งของภาคเหนือตั้งอยู่ห่างจาก กรุงเทพฯ 891 กม. และห่างจากตัวเมืองเชียงราย 63 กม. มีพื้นที่ประมาณ 285 ตร.กม. มีลำน้ำสาย ลำน้ำรวก เป็นเส้นเลือดหล่อเลี้ยงและเป็นเส้นกั้นพรมแดนไทย-เมียนมาร์ (แม่สาย-ท่าขี้เหล็ก) เป็นจุดเชื่อมต่อเข้ากับเส้นทาง R3b (ไทย-เมียนมาร์-จีน) ด้วยทำเลที่ตั้ง สถาปนามิศาสตร์และเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้อำเภอแม่สายตั้งอยู่ในเป้าหมายการพัฒนาเป็นพื้นที่การค้าชายแดนและการท่องเที่ยวภายใต้นโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Special Border Economic Zone: SBEZ), โครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาค ลุ่มแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub region: GMS) หรือหกเหลี่ยมเศรษฐกิจ แต่ถึงแม้แม่สายเป็นแหล่งรวมผู้คนจากหลากหลายถิ่นฐานที่เข้ามาทำมาค้าขายทั้งฝั่งแม่สายและท่าขี้เหล็ก ถือสองสัญชาติกันเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็นคนไทย, ไทยใหญ่, ว้าหรือจีนฮ่อก็ตาม แต่ผู้คนในพื้นที่นี้ต่างมีความใกล้ชิดด้านเชื้อชาติและเผ่าพันธุ์มากกว่าเมืองชายแดนไทย-เมียนมาร์ด้านอื่นๆ นอกจากนักท่องเที่ยวจะสามารถสื่อสารกับผู้คนทั้งฝั่งแม่สายและท่าขี้เหล็ก ด้วยภาษาไทยกันแทบทั้งสิ้นแล้ว กระบวนการค้าที่นี่ยังสามารถรองรับได้ทั้งสกุลเงินท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นเงินบาท เงินจ๊าด (KYAT) เงินหยวน หรือสกุลเงินสากลอื่นๆ ได้ทุกสกุล ("โพยก๊วน" เส้นเลือดหล่อเลี้ยงการค้าชายแดนไทย-เมียนมา, 2553: ระบบออนไลน์) นอกจากนั้น จังหวัดเชียงรายยังมีศักยภาพมากในเรื่องของการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน ขนาดการค้าในวันนี้ อาจจะไม่มาก เพียงประมาณหมื่นล้านบาท แต่หลังจากมีการสร้างถนนเสร็จและสะพานข้ามแม่น้ำโขงเสร็จขนาดของการค้าระหว่างประเทศของเชียงรายจะขยายตัวอีกมาก หากแก้ไขอุปสรรคได้ดีเชื่อว่าอีกไม่เกิน 10 ปีขนาดการค้าระหว่างประเทศที่เชียงรายจะมีมูลค่าไม่น้อยกว่า 100,000 ล้านบาทอย่างแน่นอน นอกจากนั้นหอการค้าจังหวัดเชียงรายได้มีการหารือกันเกี่ยวกับการขนส่งสินค้าผ่านแดนตามเส้นทาง R3a เพื่อให้เป็นมาตรฐานสากล โดยจะเสนอให้มีการใช้ระบบ Single Window ในการขนส่งสินค้าด้วยระบบตู้คอนเทนเนอร์ทั้งทางเรือและทางบก ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้การขนส่งสินค้าลดต้นทุนได้อีกมาก ปัจจุบันการขนส่งสินค้าจากคุนหมิงถึงกรุงเทพฯ มีต้นทุนประมาณ 70,000 บาทต่อตู้คอนเทนเนอร์ (R3a ฉีด

การค้าไทย-จีนทะเลสาบแฉก, 2551 : ระบบออนไลน์) อีกจังหวัดหนึ่งที่มีพื้นที่ชายแดนเขตติดต่อกับชายแดนสหภาพเมียนมาตลอดแนวทางด้านทิศตะวันตก ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งส่วนใหญ่มีการค้าขายเป็นเพียงการค้าระหว่างพ่อค้ารายย่อยตามแนวชายแดนเท่านั้น เนื่องจากตามแนวชายแดนมีพื้นที่เป็นภูเขา การคมนาคมไม่สะดวก พ่อค้าตามแนวเขตชายแดนเมียนมาร์ จึงมีความจำเป็นต้องจัดหาซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคจากจังหวัดแม่ฮ่องสอน เพราะการเข้าไปซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคจากในเมืองฝางเมียนมาร์นั้นจะต้องใช้เวลาในการเดินทางมาก ประกอบกับประชาชนชาวเมียนมาร์มีความนิยมสินค้าไทยเป็นอย่างมาก ตลอดแนวชายแดนของจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีรัฐต่างๆ ของประเทศสหภาพเมียนมาร์ที่ติดต่อกับประเทศไทยได้แก่ รัฐฉาน(ไทยใหญ่) รัฐกะยา และรัฐกอกูเล การค้าขายชายแดนส่วนใหญ่เป็นไปในรูปแบบค้าขายกันระหว่างแนวชายแดนเท่านั้น สินค้านำเข้าที่สำคัญ คือ โค-กระบือ มีชีวิต สำหรับสินค้าส่งออกที่สำคัญ คือ สินค้าอุปโภคบริโภค อาทิเช่น ข้าวสาร น้ำตาล น้ำมันพืช น้ำปลา ผงชูรส รองเท้า น้ำมันเชื้อเพลิง อาหารสำเร็จรูป ยารักษาโรค เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม (การค้าชายแดนไทย สหภาพเมียนมาจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2553, ระบบออนไลน์)

สำหรับด้านอำเภอแม่สลด จังหวัดตาก ถึงแม่เมียนมาจะทำการปิดด่านพรมแดนบริเวณสะพานมิตรภาพไทย-เมียนมาด้านจังหวัดเมียวดี ตั้งแต่วันที่ 18 กรกฎาคม 2553 เป็นต้นมาแต่อย่างไรก็ตามสถานการณ์การค้าชายแดนไทย – เมียนมา ด้านอำเภอแม่สลด จังหวัดตาก ยังคงมีมูลค่าการค้าเพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าสถานการณ์สู้รบตามแนวชายแดนส่งผลกระทบต่อมูลค่าการค้าชายแดน ประกอบกับจุดที่มีการสู้รบนั้นห่างจากบริเวณด่านพรมแดนแม่สลด-เมียวดี ทำให้สินค้าสามารถนำเข้า-ส่งออก ตามคลังสินค้าจัดการอนุมัติของศุลกากรได้ตามปกติ โดยมีสินค้าส่งออกสำคัญได้แก่ น้ำมันเบนซิน น้ำมันดีเซล กาแฟชนิดผงสำเร็จรูป ผงชูรส รถยนต์เก่าใช้แล้ว สำหรับด้านการนำเข้า เป็นการนำเข้า ณ ช่องทางอนุมัติของด่านศุลกากรแม่สลด โดยมีสินค้านำเข้าสำคัญได้แก่ เฟอร์นิเจอร์ประดิษฐ์ ทำด้วยไม้ สินแร่พลวง (บางส่วนเข้าคลังฯ) โคมีชีวิต หอมหัวใหญ่ (เข้าคลังทัณฑ์บน) กระบือมีชีวิต สำหรับดุลการค้า เดือนมกราคม 2554 มีมูลค่า 1,094.54 ล้านบาท (ธันวาคม 2553 มูลค่า 1,155.77 ล้านบาท) เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปี 2553 ลดลง 1,401.23

ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 56.14 (มกราคม 2553 มูลค่า 2,495.77 ล้านบาท (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตาก, 2554)

“เมียนมา” เป็นประเทศเพื่อนบ้านที่ไทยมีความสัมพันธ์ทางการค้าและการลงทุนมานานโดยเมียนมาก็มีการนำเข้าสินค้าจากไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง กระนั้นก็ดี ธุรกิจ SMEs ไทยที่รู้จักและทำการค้ากับเมียนมายังค่อนข้างจำกัดอยู่ในบางพื้นที่และบางกลุ่มธุรกิจเท่านั้น แต่นับจากเมียนมามีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศในทิศทางที่เสรียิ่งขึ้นและได้รับการยอมรับจากนานาชาติเพิ่มขึ้นจนได้รับการผ่อนคลายการคว่ำบาตรจากประเทศต่างๆ โดยเฉพาะสหรัฐฯ และสหภาพยุโรป ได้ส่งผลต่อทิศทางเศรษฐกิจเมียนมาค่อนข้างมาก ซึ่งช่วงเวลาสอดคล้องกับที่เมียนมาเร่งปฏิรูปนโยบายทางเศรษฐกิจและการเงิน เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภายนอกมากขึ้น ทั้งการปรับปรุงกฎหมายการลงทุนฉบับใหม่ที่เป็นที่คาดว่าจะมอบสิทธิประโยชน์แก่นักลงทุนต่างชาติมากขึ้น รวมทั้งการยกเครื่องระบบการเงินของประเทศใหม่โดยเริ่มจากการเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนเป็นอัตราลอยตัวแบบมีการจัดการ และการเร่งปรับปรุงระบบการชำระเงินของประเทศสู่มาตรฐานและความเป็นสากลยิ่งขึ้น เหล่านี้ล้วนส่งผลต่อมุมมองและความเชื่อมั่นนักลงทุนต่างชาติให้หันมาสนใจและแสวงหาโอกาสการเข้าสู่ตลาดเมียนมา ดังเห็นได้จากการหลั่งไหลของนักลงทุนต่างชาติเข้าไปในเมียนมาอย่างคึกคักนับจากช่วงต้นปี 2555 เป็นต้นมา

ดังนั้น ไทยในฐานะที่เป็นทั้งสมาชิกอาเซียนเช่นเดียวกับเมียนมา และยังเป็นประเทศเพื่อนบ้าน ที่มีพรมแดนติดต่อกันเป็นระยะทางยาวที่สุดในบรรดาประเทศเพื่อนบ้านถึง 2,401 กิโลเมตร จึงไม่ควรพลาดจังหวะเวลาสำคัญที่จะขยายตลาดการค้าการลงทุนในเมียนมาก่อนคู่แข่งจากตลาดโลก โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอาเซียนด้วยกันจะเข้าครองส่วนแบ่งตลาดในเมียนมาไป อีกทั้งประเทศไทยยังได้เปรียบในเชิงพื้นที่ที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเมียนมาใน 3 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดตากซึ่งแต่ละจังหวัดมีรูปแบบการค้าขายและการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้วิจัยได้เล็งเห็นความจำเป็นที่ผู้ประกอบการไทยโดยเฉพาะผู้ประกอบการในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ต้องศึกษาและเรียนรู้ให้เท่าทันกับสถานการณ์เศรษฐกิจ

โลกและของภูมิภาคที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้สามารถเตรียมพร้อมรับและปรับตัวได้อย่างเหมาะสมเพื่อสร้างโอกาสในการดำเนินธุรกิจของตนเองในการทำการค้ากับประเทศสหภาพเมียนมา ไม่ว่าจะเป็นภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรม ภาคการค้าบริการ หรือการลงทุนที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้ประกอบการไทยควรศึกษาสถานการณ์ทางการค้า ลู่ทางโอกาสและผลกระทบ พร้อมทั้งเตรียมความพร้อมที่จะปรับตัวเพื่อสร้างโอกาสในการแข่งขันในอนาคตภายใต้กฎเกณฑ์ หรือกติกาทางการค้าที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเท่าทันเหตุการณ์มากที่สุด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การค้าชายแดนในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษารูปแบบและการบริหารจัดการการค้าชายแดนในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

คำถามวิจัย

1. สถานการณ์ (มูลค่า ปริมาณการค้าชาย สินค้าส่งออก สินค้านำเข้าและดุลทางการค้า) การค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศสหภาพเมียนมามีมากน้อยเพียงใด อย่างไร
2. ลักษณะและรูปแบบการค้าชายแดนในพื้นที่ ประเภสินค้า วิธีการค้าขาย การเคลื่อนย้ายสินค้าและรูปแบบการชำระเงินในการค้าชายแดนในเขตภาคเหนือตอนบนของ 3 จังหวัดได้แก่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดตาก มีลักษณะที่เหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัย 2 รูปแบบประกอบกัน อันประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยใช้ การสนทนากลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประกอบการที่ค้าขายตามแนวชายแดนและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน จำนวนทั้งสิ้น 30 ราย โดยแบ่งเป็นจังหวัดเชียงราย 10 ราย จังหวัดแม่ฮ่องสอน 10 ราย และ จังหวัดตาก 10 ราย

เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสถิติการนำเข้า การส่งออก กฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รูปแบบและ การบริหารจัดการการค้าชายแดนในพื้นที่พร้อมทั้งปัญหาและอุปสรรคทางการค้าที่พบ การเลือกตัวอย่างการวิจัยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้แบบสัมภาษณ์และการสำรวจภาคสนาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกต จะนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดจำแนกกลุ่ม รวบรวมและเรียบเรียงให้เป็นหมวดหมู่เพื่อให้ได้มา ซึ่งข้อมูลด้านสถานการณ์ทางการค้าตามแนวชายแดนให้มากที่สุดและเขียนสรุปผลที่ได้ ในเชิงพรรณนา งานวิจัยนี้ใช้เครื่องมือ วิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล และ การวิเคราะห์ ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่	การวิจัย/เครื่องมือ	การเก็บรวบรวม ข้อมูล	การวิเคราะห์ ข้อมูล
1. เพื่อศึกษา สถานการณ์การค้า ชายแดนในเขต ภาคเหนือตอนบน ของประเทศไทย	การวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้ การจดบันทึก และการถ่ายภาพ สถานการณ์การค้า ชายแดน	ใช้การสำรวจเชิงพื้นที่ ใน 3 จังหวัดคู่ลักษณะ การซื้อขายตามแนว ชายแดนและเก็บ ข้อมูลจากรายงานสรุป ของหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง	เรียบเรียงให้เป็น หมวดหมู่และ วิเคราะห์เชิง เนื้อหา
2. เพื่อศึกษา รูปแบบและการ บริหารจัดการ การค้าชายแดนใน เขตภาคเหนือ ตอนบนของ ประเทศไทย	การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบ สัมภาษณ์และการ สันทนากลุ่มย่อย	ใช้การสัมภาษณ์และ สันทนากลุ่มย่อยกลุ่ม ตัวอย่างในการวิจัย	เรียบเรียงให้เป็น หมวดหมู่และ วิเคราะห์เชิง เนื้อหา

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา พบว่า สถานการณ์การค้าระหว่างประเทศไทยและประเทศสหภาพเมียนมารวม ปี 2558 (มกราคม-สิงหาคม) มีมูลค่าการค้ารวม 174,853.80 ล้านบาท แบ่งเป็น การนำเข้า มีมูลค่ารวม 85,570.08 ล้านบาท การส่งออก มีมูลค่า 89,283.72 ล้านบาท และประเทศไทยได้ดุลการค้า 3,713.64 ล้านบาท

สถานการณ์การค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและประเทศสหภาพเมียนมารวม ปี พ.ศ.2558 (มกราคม – สิงหาคม) มีมูลค่าการค้ารวม 144,297.88 ล้านบาท แบ่งเป็นการนำเข้า มีมูลค่ารวม 80,213.20 ล้านบาท การส่งออกมีมูลค่า 64,084.68 ล้านบาท และประเทศไทยขาดดุล การค้า 16,128.52 ล้านบาท

สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ น้ำมันดีเซล น้ำมันเบนซิน เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ และผ้าผืนและด้าย

สินค้านำเข้าที่สำคัญ ได้แก่ ก๊าซธรรมชาติ ผลิตภัณฑ์อื่นๆ จากสัตว์ สัตว์น้ำ โค กระบือ สุกร แพะ แกะ และผลิตภัณฑ์ไม้อื่นๆ

ประเภทสินค้าที่ทำการค้าชายแดนในพื้นที่ชายแดนของทั้ง 3 จังหวัดในเขตภาคเหนือตอนบน (จังหวัดเชียงราย แม่ฮ่องสอน และจังหวัดตาก) มีประเภทสินค้าส่งออกหรือนำเข้าที่สำคัญแตกต่างกัน โดยเขตพื้นที่ชายแดนของจังหวัดเชียงรายและจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประเภทสินค้าส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคและมีปริมาณมูลค่าการค้าซื้อขายค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับการค้าชายแดนของจังหวัดตากซึ่งมีปริมาณมูลค่าการค้าซื้อขายค่อนข้างสูงและมีปริมาณซื้อขายค่อนข้างมาก เนื่องจากมีสินค้าถั่วลำ ฝัสด่านศุลกากร แม่สอดซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าผ่านแดนมาจาก ประเทศมาเลเซีย สำหรับด้านดุลการค้าพื้นที่ชายแดนของจังหวัดตากและจังหวัดเชียงรายได้ดุลการค้า หมายความว่า มูลค่าของสินค้าส่งออกมีปริมาณมากกว่ามูลค่าของสินค้านำเข้า แต่ในส่วนของดุลการค้าของพื้นที่ชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอนขาดดุล นั่นคือ มีมูลค่าสินค้านำเข้ามากกว่าสินค้าส่งออกและมีแนวโน้มขาดดุลลดลง เมื่อมองในภาพรวมทั้ง 3 จังหวัดพบว่าดุลการค้าชายแดนโดยภาพรวมมีแนวโน้มได้ดุลเพิ่มขึ้น

ตาราง 1 มูลค่าการค้าระหว่างประเทศและการค้าชายแดนไทย-เมียนมาปี 2556-2558 (ม.ค.-ส.ค.)

	มูลค่า (ล้านบาท)				อัตราการเปลี่ยนแปลง (%)			สัดส่วน (%)		
รายการ	2556	2557	2558		56/55	57/56		2556	2557	58/57
			2557	2558		(ม.ค.-ส.ค.)				
การค้าระหว่างประเทศไทย-เมียนมา										
มูลค่ารวม	238,211.61	263,546.22	157,206.67	174,853.80	12.71	10.64	11.23	100.00	100.00	100.00
ส่งออก	114,520.67	136,270.14	90,333.45	89,283.72	18.65	18.99	-1.16	100.00	100.00	100.00
นำเข้า	123,690.94	127,276.08	66,873.22	85,570.08	7.73	2.90	27.96	100.00	100.00	100.00
ดุลการค้า	-9,170.27	8,994.06	23,460.23	3,713.64						
การค้าชายแดนไทย-เมียนมา										
มูลค่ารวม	196,861.58	214,387.23	123,107.40	144,297.88	9.08	8.90	17.21	82.64	81.35	
ส่งออก	79,447.20	94,006.67	61,007.66	64,084.68	13.54	18.33	5.04	69.37	68.99	71.78
นำเข้า	117,414.38	120,380.56	62,099.74	80,213.20	6.26	2.53	29.17	94.93	94.58	93.74
ดุลการค้า	-37,967.18	-26,373.89	-1,092.08	-16,128.52						

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมการค้าต่างประเทศ

รูปแบบและการบริหารจัดการการค้าชายแดนในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

1. ลักษณะ และรูปแบบการค้าชายแดนในพื้นที่ โดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

1.1 การค้าถูกต้องตามกฎหมายโดยผ่านด่านศุลกากร

1.2 การค้าชายแดนโดยผิดกฎหมาย

1.3 การค้าผ่านแดน

2. วิธีการค้า

วิธีการค้าตามแนวชายแดน กระทำใน 2 รูปแบบคือ การค้าในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งการค้าโดยทั่วไปนั้นเป็นการค้าในระดับท้องถิ่นที่เกิดขึ้นบริเวณตามแนวชายแดน โดยมีการติดต่อสัมพันธ์กันทั้งทางด้านการค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประเทศของประชาชน ชุมชน หรือผู้ประกอบการค้าขาย ซึ่งพ่อค้าส่วนใหญ่เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณชายแดนที่ทำการติดต่อค้าขายกันมานานแล้ว มีสายสัมพันธ์ที่ดีกับคู่ค้าและสามารถพูดภาษาท้องถิ่นได้ ซึ่งตรงจุดนี้ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในด้านการค้ากับคู่ค้าฝั่งประเทศเมียนมา อนึ่งการค้าชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอน จะมีลักษณะที่แตกต่างจากจังหวัดอื่นๆ คือจะไม่มีมีการซื้อขาย ณ จุดผ่อนปรนต่างๆ เนื่องจากอยู่ห่างจากแหล่งชุมชนเป็นเพียงจุดที่เปิดให้มีการนำสินค้าผ่านเข้าออกเท่านั้น

3. กระบวนการเคลื่อนย้ายสินค้า

3.1 ผู้ส่งออกสินค้าไทยจะจัดจำหน่ายโดยตรงให้พ่อค้าเมียนมา ทั้งพ่อค้าส่งและพ่อค้าขายปลีกจากเมืองต่างๆ หรือจำหน่ายผ่านพ่อค้าส่งที่เมืองเมียวดี แล้วกระจายสินค้าไปยังเมืองต่างๆ อีกทอดหนึ่ง

3.2 การเคลื่อนที่ย้ายสินค้าจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ส่วนแรก การขนส่งจากบริษัทผู้ผลิตไปยังพื้นที่ชายแดน ผู้ประกอบการฝั่งไทยหรือบริษัทผู้ผลิตเป็นผู้รับผิดชอบ ส่วนที่สองการขนส่งจากชายแดนไทยไปยังจุดหมายปลายทางในประเทศสหภาพเมียนมา ผู้ประกอบการในประเทศสหภาพเมียนมาเป็นผู้ดำเนินการทั้งหมด

ด้านลักษณะการขนถ่ายสินค้าในเขตพื้นที่ชายแดน พบว่า ลักษณะการขนถ่ายสินค้าพื้นที่ชายแดนของ จังหวัดตาก มีลักษณะการขนถ่ายสินค้าแบบถ้ำลำเป็นส่วนใหญ่ เช่น

น้ำมันพืช น้ำมันปาล์มและรถยนต์เก่าใช้แล้ว เป็นต้น นอกจากนั้นสินค้าถ้ายาลำดังกล่าวยังเป็นสินค้าผ่านแดน กล่าวคือ มีการขนส่งข้ามเขตแดนทางบกจากประเทศมาเลเซีย ผ่านดินแดนของประเทศไทยส่งผ่านไปยังประเทศที่สาม ซึ่งคือประเทศสหภาพเมียนมา เป็นต้น

ด้านช่องทางการค้า พบว่า พื้นที่ชายแดน จังหวัดตาก จังหวัดเชียงราย มีจุดผ่านแดนถาวร ซึ่งเป็นจุดผ่านของสินค้าที่เป็นทางการและถูกต้องตามหลักสากลโดยจะมีด่านศุลกากรกำกับดูแลการขนถ่ายสินค้าชายแดน ส่วนพื้นที่ชายแดนของ จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีแต่จุดผ่อนปรนทางการค้าไม่มีจุดผ่านแดนถาวร กล่าวคือ เป็นจุดที่มีการเปิด - ปิด เป็นเวลาคู่ค้าจะต้องทำการนัดหมายวันและเวลาเพื่อทำการค้าระหว่างกันมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้มีอำนาจในการอนุมัติให้เปิดจุดผ่อนปรนทางการค้าโดยคำแนะนำของกรมศุลกากรร่วมกับตำรวจตรวจคนเข้าเมือง

ด้านการชำระเงิน การค้าชายแดนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนส่วนใหญ่ใช้วิธีการชำระเงินหลายรูปแบบ ได้แก่ การชำระเงินโดยใช้เงินสด ทั้งสกุลบาทและจ๊าด การชำระเงินนอกระบบหรือโพยก๊วน ซึ่งเป็นระบบการชำระเงินที่ไม่มีการถือเงินเพียงแจ้งไปยังโพยก๊วน (ตัวแทนที่อยู่ภายในประเทศที่ต้องการส่งสินค้าไปให้) ให้โอนเงินไปให้แทน ซึ่งนิยมทำกันเฉพาะกลุ่มพ่อค้า/ผู้ค้าในพื้นที่เท่านั้น

สรุปการสำรวจเชิงพื้นที่ สามารถถ่ายภาพสถานการณ์การค้าชายแดนตามรูปภาพได้ดังนี้

ภาพประกอบ 1: สภาพการค้าชายตามแนวชายแดน อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย

ภาพประกอบ 2: สภาพการค้าขายตามแนวชายแดนบ้านท่าล้อ อำเภอท่าช้างเหล็ก

ภาพประกอบ 3: สภาพการค้าขายตามแนวชายแดน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์ สามารถสรุปเป็นตารางในการวิเคราะห์ได้ดังนี้

ตาราง 2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบสินค้าส่งออก-นำเข้า และดุลการค้า

เขตพื้นที่ชายแดน	สินค้าส่งออกที่สำคัญ	สินค้านำเข้าที่สำคัญ	ดุลการค้า
จังหวัดตาก	1. น้ำมันเบนซิน 2. น้ำมันดีเซล 3. กาแฟสำเร็จรูป 4. ผงชูรส 5. รถยนต์เก่าใช้แล้ว	1. เฟอร์นิเจอร์ไม้ 2. สินแร่พลวง 3. โคมีชีวิต 4. กระบี่มีชีวิต 5. หอมหัวใหญ่	ได้ดุล (ส่งออก>นำเข้า) มีแนวโน้มได้ดุลลดลง

เขตพื้นที่ชายแดน	สินค้าส่งออกที่สำคัญ	สินค้านำเข้าที่สำคัญ	ดุลการค้า
จังหวัดเชียงราย	1. สินค้าอุปโภคบริโภค 2. สินค้าเกษตรกรรม 3. สินค้าประมงและปศุสัตว์ 4. สินค้าเชื้อเพลิง	1. สินค้าเกษตรกรรม (พืช ผัก ผลไม้ เมล็ดทานตะวัน) 2. เคมีภัณฑ์ 3. เครื่องจักรไม่ใช้ไฟฟ้า 4. สิ่งทอ	ได้ดุล (ส่งออก>นำเข้า) และมีแนวโน้มได้ดุลเพิ่มขึ้น
จังหวัดแม่ฮ่องสอน	1. เครื่องใช้ไฟฟ้า 2. เสื้อผ้าเก่าใช้แล้ว 3. สินค้าอุปโภคบริโภค	1. เคมีชีวิต 2. พริกแห้ง 3. กระบี่มีชีวิต	ขาดดุล (นำเข้า>ส่งออก) และมีแนวโน้มขาดดุลลดลง

จากตาราง 2 พบว่า เขตพื้นที่ชายแดนของทั้ง 3 จังหวัด (จังหวัดเชียงราย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดตาก) มีประเภทสินค้าส่งออกหรือนำเข้าที่สำคัญแตกต่างกัน โดยเขตพื้นที่ชายแดนของจังหวัดเชียงรายและจังหวัดแม่ฮ่องสอน ประเภทสินค้าส่วนใหญ่จะเป็นสินค้าที่ใช้ในการอุปโภคบริโภคและมีปริมาณมูลค่าการซื้อขายค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับการค้าชายแดนของจังหวัดตากซึ่งมีปริมาณมูลค่าการซื้อขายค่อนข้างสูงและมีปริมาณซื้อขายค่อนข้างมาก เนื่องจากมีสินค้าถ้ายลำ ๓ ด้านศุลกากรแม่สอดซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าผ่านแดนมาจาก ประเทศมาเลเซีย สำหรับด้านดุลการค้าพื้นที่ชายแดนของจังหวัดตากและจังหวัดเชียงรายได้ดุลการค้า หมายความว่า มูลค่าของสินค้าส่งออกมีปริมาณมากกว่ามูลค่าของสินค้านำเข้า แต่ในส่วนของดุลการค้าของพื้นที่ชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอนขาดดุล นั่นคือ มีมูลค่าสินค้านำเข้ามากกว่าสินค้าส่งออกและมีแนวโน้มขาดดุลลดลง เมื่อมองในภาพรวมทั้ง 3 จังหวัดพบว่าดุลการค้าชายแดนโดยภาพรวมมีแนวโน้มได้ดุลเพิ่มขึ้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาเอกสารด้านการค้าระหว่างประเทศ พบว่า นโยบายการค้าระหว่างประเทศ คือ มาตรการที่รัฐวางไว้เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับการส่งออกและนำเข้าระหว่างประเทศ งานวิจัยนี้พบว่า การดำเนินนโยบายการค้าระหว่างประเทศของสหภาพเมียนมาใช้นโยบายการค้าแบบคุ้มกันหรือการค้าคุ้มครอง ซึ่งหมายถึง การที่รัฐบาลเข้าแทรกแซงการค้าระหว่างประเทศ เพราะเกรงว่าการผลิตภายในประเทศจะแข่งขันกับสินค้านำเข้าไม่ได้ โดยใช้มาตรการต่าง ๆ เช่น การกำหนดโครงสร้างสินค้า โดยการจำกัดสินค้านำเข้าและส่งออกมิให้เกินกว่าที่รัฐบาลกำหนดไว้ เพื่อแก้ปัญหาขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการศึกษาเรื่องการค้าชายแดนแม่สาย ของสาหร่าย ปัญญา (2556) ที่ระบุว่าปัจจัยภายนอกระบบการค้าชายแดน เช่น การห้ามนำเข้าสินค้าบางชนิด และการปิดด่านชายแดนมีผลทำให้การส่งออกสินค้าของไทยไปยังเมียนมามีจำนวนลดลง เป็นต้น

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภธิดา อติตรศุภพงษ์ (2549) ได้กล่าวถึงการค้าชายแดนในอำเภอแม่สายและอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ว่ารูปแบบการทำธุรกรรมทางการเงินของการค้าชายแดน จะชำระค่าสินค้าผ่านผู้แทนจากคู่ค้ารายใหญ่ ต่อมากลายเป็นผู้ที่เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเงินตราทั้งสองสกุล เป็นผู้ชำระค่าสินค้านี้ซึ่งตัวแทนนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการค้ารายใหญ่ที่มีการติดต่อกับชายแดนมานาน และพัฒนาจากการชำระค่าสินค้าโดยใช้ Letter of Credit (L/C) มีธุรกรรมน้อยมากเนื่องจากสถาบันการเงินในเมียนมา เงินสกุลบาทจำกัดอยู่เพียงการค้าตามบริเวณชายแดนไทยที่ผู้ประกอบการติดต่อกันระหว่างกัน นอกเหนือจากพื้นที่นี้แล้ว เงินสกุลบาทมีบทบาทน้อยมาก การชำระค่าสินค้าในอำเภอแม่สาย ส่วนใหญ่จะใช้สกุลเงินบาทและชำระเป็นเงินสด รูปแบบการชำระเงินค่าสินค้าไม่นิยมผ่านระบบธนาคารพาณิชย์ โดยเป็นการกำหนดการแลกเปลี่ยนระหว่างคู่ค้าเอง เป็นการติดต่อโดยใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัว ระหว่างคู่ค้า ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเข้ามาในตลาดของผู้ประกอบการรายใหม่ และสอดคล้องกับ ่องอาจ สุขุมาลวรรณ (2546) ศึกษาวิจัยเรื่องการค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้: กรณีศึกษาอำเภอแม่สายและเชียงแสน จังหวัดเชียงราย

ที่พบว่า ระบบการชำระค่าสินค้า ในกรณีการค้าขายตามชายแดนไทยส่วนใหญ่ใช้เงินสดสกุลบาทเป็นสื่อกลางในการชำระค่าสินค้าระหว่างกัน เนื่องจากผู้ประกอบการทั้งสองฝ่ายยังขาดความเชื่อถือกัน รวมถึงระบบการชำระเงินผ่านสถาบันการเงินยังไม่มีความสะดวกเพียงพอ ส่วนการค้าขายข้ามประเทศใช้ระบบตัวแทนในการหักชำระค่าสินค้าระหว่างกัน หรือใช้ตัวแทนหักบัญชี (โพลีกวัน) เป็นผู้ชำระค่าสินค้าระหว่างกัน ซึ่งตัวแทนนี้ ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการค้ารายใหญ่ที่มีการติดต่อค้าขายมานาน แล้วพัฒนาจากการชำระค่าสินค้าในเครือข่ายของตนเป็นรับชำระค่าสินค้าของกลุ่มที่อยู่นอกเครือข่าย สำหรับการชำระค่าสินค้าโดยใช้ Letter of Credit (L/C) มีธุรกรรมน้อยมาก เนื่องจากระบบสถาบันการเงินในเมียนม่ายังไม่มีความพร้อม นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของรณรงค์ เส็งเอี่ยม (2550) ที่ศึกษาเรื่องปัญหาการค้าชายแดนของจังหวัดตาก สอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประกอบการค้าชายแดนจังหวัดตากมีปัญหาและอุปสรรคของการค้าชายแดนทั่วไป ในเรื่องข้อจำกัดในการนำเข้าหรือส่งออกของสินค้าบางชนิดและปัญหาความไม่สะดวกด้านการปิดจุดผ่านแดน และปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากโครงสร้างพื้นฐาน การขนส่งและการสื่อสาร ทางด้านการเก็บค่าธรรมเนียมผ่านแดนในการขนส่งทั้งในระบบและนอกระบบ และปัญหาทางด้านการคมนาคมไม่สะดวก

นอกจากนี้ผลการศึกษายังสอดคล้องกับผลการศึกษาของเรืองศักดิ์ ไชยอุดม (2550) ที่พบว่า การค้าชายแดนในอำเภอแม่สะเรียง มีปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานการค้าชายแดนอำเภอแม่สะเรียง ได้แก่ สภาพเส้นทางที่เป็นถนนดินลูกรังเต็มไปด้วยฝุ่น ทำให้การสัญจรและขนส่งสินค้าลำบาก ปัญหาแรงงานต่างด้าวลักลอบหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ความไม่แน่นอนของรัฐบาลในการกำหนดนโยบายการค้าชายแดน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างรัฐบาลไทยกับเมียนมา การพัฒนาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน และมีปัญหาการสู้รบระหว่างรัฐบาลกับชนกลุ่มน้อย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาการค้านอกระบบ เพราะภาษีทางการค้าสูง ขั้นตอนของพิธีการทางศุลกากรมีความซับซ้อน ยุ่งยาก และทำให้ผู้ประกอบการมีกำไรมากกว่าการค้าในระบบ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของธนากรแห่งประเทศไทย (2548) ที่ทำการศึกษา พบว่า การค้าชายแดนเป็นการค้าระดับ

ท้องถิ่นที่เกิดขึ้นบริเวณชายแดนระหว่างประชาชนหรือผู้ประกอบการที่มีถิ่นที่อยู่คนละประเทศโดยไม่มีสัญญาการค้าระหว่างกัน สินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน การค้ากระทำทั้งที่ผ่านและไม่ผ่านพิธีการทางศุลกากรเนื่องจากการเคลื่อนย้ายสินค้าทำได้ง่ายและยากต่อการควบคุมการส่งเสริมการค้าชายแดนเป็นช่องทางสร้างงานเป็นการพัฒนาภูมิภาคของทั้งไทยและประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งกระทำใน 2 รูปแบบ คือ การค้าผ่านพิธีการทางศุลกากร (การค้าในระบบ) และการค้าไม่ผ่านศุลกากร (การค้านอกระบบ)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการขยายตลาดในเมียนมา สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ควรส่งเสริมให้มีการส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคให้มากขึ้น เนื่องจากเป็นกลุ่มสินค้าที่ไทยเป็นผู้นำในตลาดเมียนมา นอกจากนี้ยังเป็นสินค้าที่ตลาดเมียนมามีความต้องการอย่างมาก นอกจากนี้สินค้าวัสดุก่อสร้างและสินค้าเครื่องจักร อุปกรณ์การเกษตรควรมีการตั้งตัวแทนจำหน่ายในเมียนมา เนื่องจากเมียนมามีความต้องการสินค้ากลุ่มนี้อย่างมาก
2. การค้าเป็นการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ความผูกพัน ความร่วมมือในการค้าการลงทุน ทำให้บุคคลมีการติดต่อสัมพันธ์และเกิดการผูกมิตรไปจนถึงก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ
3. กฎระเบียบของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนควรมีความสอดคล้องกันเพื่อให้เกิดการปฏิบัติที่ชัดเจนและดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน
4. รัฐควรให้การสนับสนุนและผลักดันให้จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีจุดผ่านแดนถาวรที่บ้านห้วยต้นนุ่น ตำบลแม่เงา อำเภอขุนยวม เนื่องจากเป็นเส้นทางที่ใกล้ที่สุดในการเชื่อมต่อไปยังเมืองหลวงและเมืองหลักที่มีศักยภาพด้านการค้าของเมียนมา
5. ส่งเสริมความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทย-เมียนมาให้มีความใกล้ชิดยิ่งขึ้นให้มีการเยี่ยมเยียนระดับ รัฐมนตรี ผู้ว่าราชการจังหวัด และส่วนท้องถิ่นของทั้งสองฝ่ายอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทั้งในระดับประเทศ จังหวัดและท้องถิ่น

6. ด้านเส้นทางคมนาคมขนส่งสินค้า ควรเร่งให้การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาเส้นทางคมนาคม สายหลักที่เข้าสู่จังหวัด และเส้นทางเดิมที่มีการสัญจรเข้าสู่บริเวณจุดผ่อนปรนทั้งหมดที่มีอยู่ในปัจจุบันให้มี มาตรฐานเพื่อรองรับระบบขนส่งโลจิสติกส์

7. จัดประชุมคณะกรรมการร่วมทางการค้าไทย-สหภาพพม่า (JTC) อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นกลไกใน ความร่วมมือของทั้งสองประเทศ

8. รัฐบาลต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนให้มากที่สุด และต้องควบคุมดูแลผู้ประกอบการให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม

9. การค้าชายแดนเป็นสิ่งที่ดีต่อประชาชนที่ไม่ขาดแคลน สินค้าอุปโภค-บริโภค ชาวบ้านตามแนวชายแดนและใกล้เคียง มีรายได้จากการค้าและการท่องเที่ยว แต่ต้องคำนึงถึงผู้ประกอบการขนาดใหญ่ ที่อยู่นอกพื้นที่ เข้ามาลงทุน และนำกำไร กลับออกไป ซึ่งผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้นไม่ได้รับประโยชน์

ข้อเสนอแนะเพื่อส่งเสริมการค้าชายแดน

จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มย่อยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นบุคลากรในองค์กรของรัฐ และเอกชน และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดน ทำให้ได้ทราบถึง การส่งเสริมการค้าชายแดน และการบรรเทาแก้ไขปัญหการค้าชายแดนไทย-เมียนมา ควรดำเนินการในลักษณะวิธีการต่าง ๆ โดยต่อเนื่อง พอสรุปได้ ดังนี้

1. ส่งเสริมความสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างไทยกับเมียนมา ในทุกระดับให้มีความใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น โดยจัดประชุมคณะกรรมการร่วมทางการค้าไทย-เมียนมา และให้มีการแลกเปลี่ยนการเยือนระดับรัฐมนตรีของทั้งสองประเทศอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีในทุกระดับและแก้ไขปัญหการค้าระหว่างไทยกับเมียนมาอย่างจริงจัง ในขณะเดียวกันควรสนับสนุนงบประมาณแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระดับจังหวัด/พื้นที่ เนื่องจากการพัฒนาการค้ากับเมียนมาขึ้นอยู่กับหลักความสัมพันธ์มากกว่าหลักสถิติ

2. หาแนวทางการค้าระหว่างประเทศในรูปแบบใหม่ๆ เพื่อขจัดปัญหาและอุปสรรคทางการค้าการลงทุนที่มีอยู่ในปัจจุบัน สำหรับการใช้ระบบการค้า Account Balance Trade

ที่มีภาครัฐของทั้งสองประเทศเข้าร่วมมือกันดำเนินการภายใต้ผลประโยชน์ระหว่างประเทศเป็นหลักใหญ่ ควรมีการเจรจาระหว่างไทย-เมียนมา เนื่องจากไทยมีโอกาสต่อรองจากภาวะขาดดุลการนำเข้าก๊าซธรรมชาติด้านจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งจำนวนที่ขาดดุลควรเป็นโอกาสในการส่งออกของไทยตามระบบการนำเข้า-ส่งออกที่เท่ากัน

3. ควรมีการประสานกันระหว่างภาครัฐและเอกชนให้มากขึ้น และส่งเสริมสนับสนุนนักธุรกิจไทยที่ไปลงทุนในประเทศเพื่อนบ้าน โดยภาครัฐอาจเข้าไปถือหุ้นในกิจการที่นักธุรกิจไทยไปดำเนินการเพื่อสร้างความเชื่อถือและความมั่นใจ

4. ส่งเสริมและแนะนำให้ผู้ประกอบการที่อยู่นอกระบบเข้ามาอยู่ในระบบพิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายเนื่องจากทางเมียนมาด้านจังหวัดเมียวดีมีการจัดตั้งเขตการค้าหรือ Commercial Zone เพื่อรองรับเขตเศรษฐกิจพิเศษเมียวดี ซึ่งจะส่งผลให้การค้าชายแดนทั้ง 2 ฝ่ายต้องมีการปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย

5. การพัฒนาระบบการให้บริการแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) ให้สามารถปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมโดยลดขั้นตอนการปฏิบัติเกี่ยวกับการนำเข้า-ส่งออก จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สามารถบริการผู้ประกอบการภายในจุดเดียว เช่น

5.1 พิธีการศุลกากรจากเดิมที่ต้องผ่านพิธีการหลายขั้นตอน เช่น ลงทะเบียน ใบขนส่งสินค้า ประเมินอากร บันทึกข้อมูล ชำระภาษีอากร สั่งการตรวจ ตรวจสอบปล่อย ควรให้เสร็จสิ้น ณ จุดเดียว

5.2 การนำเข้าสินค้าเกษตร/อาหาร ควรมีการหารือข้อกำหนดมาตรฐานการตรวจพืชอาหารในระดับชายแดน โดยสามารถตรวจสอบและวิเคราะห์ผลการตรวจสอบได้ในระดับพื้นที่

6. ควรมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับส่วนกลางให้มากขึ้น เพื่อหน่วยงานในพื้นที่แต่ละหน่วยสามารถดำเนินงานได้ในทิศทางเดียวกัน ทำให้เสริมสร้างการค้าให้เกิดความคล่องตัวและไม่เกิดผลกระทบต่อภาพรวมของท้องถิ่น หรือควรกำหนดหน่วยงานระดับท้องถิ่นให้มีบทบาทที่จะรับผิดชอบดูแลการค้าชายแดนให้ชัดเจนและเป็นมาตรฐานสากล

7. ควรมีหน่วยงานของรัฐบาลในการทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนแก่นักธุรกิจและนักลงทุนไทยในการเข้าไปทำธุรกิจในประเทศเพื่อนบ้านให้มากขึ้น

8. การจัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษในพื้นที่อำเภอแม่สอด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายควรมีการผลักดันให้เกิดเป็นรูปธรรมโดยเร็ว ถึงแม้ว่า ครม.จะมีมติเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2552 เห็นชอบการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนไทย-เมียนมา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งหากมีการจัดตั้งขึ้นอย่างแท้จริงนอกจากจะมีแรงงานที่สามารถตอบสนองนักลงทุนได้แล้ว ยังสามารถลดต้นทุนการผลิตในด้านโลจิสติกส์สามารถเพิ่มความสามารถในการแข่งขันได้ ประกอบกับเป็นการรองรับการพัฒนาเศรษฐกิจของเมียนมาในการสร้างเขตเศรษฐกิจเมียวดี อันจะเกิดการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ยังเป็นการพัฒนาเพื่อเชื่อมโยงกับโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง(GMS) ในการพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East West Economic Corridor) ไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมด้านสินค้าอุปโภคบริโภค อำเภอแม่สอดเป็นจุดที่สามารถเชื่อมโยงเมียนมาผ่านเส้นทางดังกล่าวไปสู่ทะเลอันดามันเชื่อมไปสู่ประเทศบังคลาเทศ และอินเดียได้

9. ควรแบ่งแยกกฎระเบียบด้านการค้าชายแดนและการค้าระหว่างประเทศอย่างชัดเจน เนื่องจากการค้าชายแดนมีปัจจัยข้อจำกัดหลายด้านที่ไม่สามารถใช้กฎระเบียบตามมาตรฐานสากล โดยเฉพาะการค้าชายแดนกับสหภาพเมียนมาซึ่งมีชนกลุ่มน้อยตลอดแนวชายแดนจะเป็นอิสระกับรัฐบาล

10. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ ธนาคารแห่งประเทศไทย ควรหารือร่วมกับกับธนาคารชาติของเมียนมา เกี่ยวกับเสถียรภาพและการยอมรับสกุลเงินจ๊าต ซึ่งประเทศเมียนมาได้ยกประเด็นขอให้ประเทศไทยยอมรับสกุลเงินจ๊าตแต่ผู้ประกอบการไทยไม่มีความมั่นใจในการถือครองเงิน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงแบบผิดกฎหมายประกอบกับธนาคารแห่งประเทศไทยและธนาคารพาณิชย์ของไทยไม่ยอมรับสกุลเงินจ๊าต

11. การส่งเสริมการตลาด เช่น การโฆษณาสินค้าไทยให้ผู้บริโภคชาวเมียนมาจดจำและตระหนักถึงคุณภาพของสินค้า เนื่องจากในปัจจุบันสินค้าไทยที่ได้รับความนิยมได้ถูกเลียนแบบปลอมแปลงยี่ห้อหรือทำให้ผู้บริโภคเมียนมาเข้าใจผิด ตลอดจนประเทศอินเดีย จีน

นำสินค้ามาตีตลาดสินค้าไทยในเมียนมา, ควรจัดงานแสดงสินค้าไทยในเมียนมาเพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าไทยให้ผู้บริโภคชาวเมียนมาได้รู้จักมากขึ้นพร้อมทั้งเชิญชวนชาวเมียนมาเข้าร่วมงานแสดงสินค้าในไทย เช่น งานแสดงสินค้าอัญมณี ซึ่งจะสนับสนุนให้ไทยมีบทบาทเป็นศูนย์กลางการค้าอัญมณีในภูมิภาค งานแสดงและจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภค

ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางขยายการค้า

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างและการสนทนากลุ่มย่อยกับผู้ประกอบการที่อยู่ตามแนวชายแดน ทำให้ทราบถึงศักยภาพและมีช่องทางในการขยายตลาดในเมียนมา ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. สินค้าอุปโภคบริโภค เนื่องจากเมียนมาไม่สามารถผลิตสินค้าอุปโภคบริโภคได้เพียงพอกับความต้องการบริโภคทำให้ต้องการสินค้าในหมวดนี้เป็นจำนวนมาก ดังนั้นผู้ประกอบการและผู้ส่งออกของไทยควรเพิ่มการส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคเข้าไปสู่ตลาดเมียนมาให้มากขึ้น และใช้เมียนมาเป็นฐานในการกระจายสินค้าอุปโภคบริโภคไปสู่ตลาดเอเชียใต้ ได้แก่ อินเดีย บังกลาเทศ และจีน

2. สินค้าวัตถุดิบและอะไหล่สำหรับอุตสาหกรรม จากการที่เมียนมาเร่งให้มีการขยายตัวด้านการลงทุนจากต่างประเทศ เพื่อการส่งออกส่งผลให้เมียนมามีความต้องการสินค้าประเภทนี้เป็นจำนวนมาก ผู้ส่งออกของไทยควรเพิ่มปริมาณการส่งออกสินค้าในหมวดนี้ให้มากขึ้น

3. สินค้าประเภททุน จากการที่เมียนมาต้องพัฒนาอุตสาหกรรม ระบบสาธารณูปโภค และเส้นทางคมนาคมขนส่งทั้งทางน้ำ ทางบก และทางอากาศอีกหลายเส้นทาง ทำให้เมียนมาต้องนำเข้าสินค้าในหมวดนี้มาก ผู้ส่งออกของไทยควรเร่งติดต่อผู้นำเข้าที่มีศักยภาพของสินค้าในหมวดนี้

4. ควรส่งเสริมให้มีการส่งออกสินค้าอุปโภคบริโภคให้มากขึ้น เนื่องจากเป็นกลุ่มสินค้าที่ไทยเป็นผู้นำในตลาดเมียนมา นอกจากนี้ยังเป็นสินค้าที่ตลาดเมียนมามีความต้องการอย่างมาก

5. สินค้าวัสดุก่อสร้างและสินค้าเครื่องจักร อุปกรณ์การเกษตรควรมีการตั้งตัวแทนจำหน่ายในเมียนมา เนื่องจากเมียนมามีความต้องการสินค้ากลุ่มนี้อย่างมากและหน่วยงาน

ของรัฐที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการค้าชายแดนเนื่องจากการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ ความผูกพัน ความร่วมมือในด้านการค้าการลงทุน ทำให้ประชาชนมีการติดต่อสัมพันธ์และเกิดการผูกมิตรไปจนถึงก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศได้

6. ควรมีการทบทวนกฎระเบียบของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าชายแดนให้มีความสอดคล้องกันเพื่อให้เกิดการปฏิบัติที่ชัดเจนและดำเนินไปในทิศทางเดียวกันมากที่สุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากประเทศสหภาพเมียนมามีการเปิดประเทศอีกทั้งมีการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนซึ่งมีผลจริง ในวันที่ 31 ธันวาคม 2558 ที่ผ่านมาเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน จะทำให้เกิดผลประโยชน์ อำนาจต่อรองต่างๆ กับคู่ค้าได้มากขึ้น ตลอดจนการนำเข้า ส่งออกของชาติในอาเซียนก็จะเสรี ยกเว้นสินค้าบางชนิดที่แต่ละประเทศอาจจะขอไว้ไม่ลดภาษีนำเข้า จึงมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการค้าชายแดนก่อนและหลังการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

2. ควรมีการศึกษผลกระทบจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่มีผลต่อการค้าชายแดนทั้งในด้านรูปแบบ มูลค่า และปริมาณตลอดจนผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

เอกสารอ้างอิง

กรมการค้าต่างประเทศ. (2555). *มูลค่าการค้าระหว่างประเทศและการค้าชายแดนไทย -*

เมียนมาปี 2556-2558 (ม.ค.-ส.ค.). สืบค้นจาก: <http://www.dft.go.th>

กระทรวงพาณิชย์. (2554) . *ข้อมูลเศรษฐกิจการค้า/สถิติการค้าระหว่างประเทศ*. สืบค้นจาก:

http://www2.ops3.moc.go.th/thtrade/country_trade/

กระทรวงต่างประเทศ. (2553). *อาเซียนตลาดเดียว โอกาสการค้า-การลงทุน ธุรกิจไทย*.

สืบค้นจาก: <http://www.industry.go.th/ops/pio/udonthani/Lists/annuity>.

- ธนศักดิ์ เก่งถนอมม้า. (2541). *ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานจุดผ่อนปรนทางการค้า ชายแดนไทย-เมียนมา ช่องก๊วผาวอก อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2548). *การค้าชายแดนไทยกับเพื่อนบ้าน 5 ประเทศ มาเลเซีย เมียนมา จีนตอนใต้ ลาว และกัมพูชา*. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- ธานัญญารัตน์ ล้วนสมบูรณ์. (2551). *นโยบายและมาตรการของรัฐบาลไทยในการจัดการการค้าชายแดน : กรณีศึกษา ด้านศุลกากรเชียงใหม่ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- พรพิมล ตรีโชติ และคณะ. (2547). *การค้าชายแดนไทยกับอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมลสิริ พิชวงค์. (2553). *การศึกษาโครงสร้างและรูปแบบการค้าชายแดนระหว่างประเทศไทยและ ลาวในจังหวัด น่าน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ยู ยู นาย. (2553). *รูปแบบการค้าชายแดนของเมืองเมียวดี รัฐกะเหรี่ยง ประเทศเมียนมา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- รณรงค์ เส็งเอี่ยม. (2550). *ปัญหาการค้าชายแดนจังหวัดตาก*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- เรืองศักดิ์ ไชยอุดม. (2550). *ปัญหาการค้าชายแดนไทย-เมียนมา ในอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน. (2553). *ข้อมูลการลงทุนในต่างประเทศ*. สืบค้นจาก: <http://www.boi.go.th>
- สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตาก. (2556). *สรุปภาวะการค้าชายแดนไทย-เมียนมา ด้านอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ประจำปี เดือน มกราคม 2556*. (รายงานสรุป). ตาก: สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดตาก.

ศุภจิตา อติศรศุภพงษ์. (2549). *การค้าชายแดนในอำเภอแม่สายและอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

องอาจ สุขุมาลวรรณ. (2546). *การค้าชายแดนไทย-จีนตอนใต้: กรณีศึกษาอำเภอแม่สายและ เชียงแสน จังหวัดเชียงราย* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

Translated from Thai

References

Department of Foreign Trade. (2012). *Value of international trade and border trade between Thailand and Myanmar during 2013-2015 (Jan.-Aug.)*. Retrieved from: <http://www.dft.go.th>

Ministry of Commerce. (2011). *Data on economy and trade/international trade Statistics*. Retrieved from: http://www2.ops3.moc.go.th/thtrade/country_trade/

Ministry of Foreign Affairs. (2010). *ASEAN as a single market: an opportunity for trade and investment of Thai businesses*. Retrieved from: <http://www.industry.go.th/ops/pio/udonthani/Lists/annuity>.

Thanasak Kengthanomma. (1998). *Problems and obstacles in operation of the Check Point at the Border Trade between Thailand - Myanmar at Kew Pha Wok, Chiang Dao, Chiang Mai*. (Thesis). Chiang Mai University, Chiang Mai.

The Bank of Thailand. (2005). *Border trade between Thailand and 5 neighboring countries including Malaysia, Myanmar, Southern China, Laos and Cambodia*. Bangkok: the Bank of Thailand.

Thananyarat Luasomboon. (2008). *Thai government's policy and measurements in border trade management: a case study in Chiang*

- Saen Custom Broker, Chiang Saen, Chiang Rai.* (Thesis). Chiang Mai University, Chiang Mai.
- Pornpimol Treechote *et al.* (2004). *Border trade between Thailand and Greater Mekong Subregion*. Bangkok: Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University.
- Pimsiri Pichwong. (2010). *Study on structure and form of border trade between Thailand and Laos at Nan province.* (Thesis). Chiang Mai University, Chiang Mai.
- Yu Yu Nay. (2010). *Forms of border trade in Maywadee, Karen State, Myanmar.* (Thesis). Chiang Mai University, Chiang Mai.
- Ronnarong Seng-iam. (2007). *Problems of border trade in Tak province.* (Thesis). Chiang Mai University, Chaing Mai.
- Ruangsak Chai-udom. (2007). *Problems of border trade between Thailand and Myanmar in Mae Sa Rieng, Mae Hong Son.* (Thesis). Chiang Mai University, Chiang Mai.
- The Board of Investment of Thailand. (2010). *Data on foreign investment*. Retrieved from: <http://www.boi.go.th>
- Tak Provincial Commercial Office. (2013). *Summary report on border trade situations between Thailand and Myanmar at Mae Sot, Tak in January 2013.* (Summary report). Tak: Tak Provincial Commercial Office.
- Suphathida Adisornsupapong. (2006). *Border trade in Mae Sai and Chiang Saen, Chiang Rai.* (Thesis). Chiang Mai University, Chiang Mai.
- Ong-ard Sukhumalawan. (2003). *Border trade between Thailand and Southern China: a case study in Mae Sai and Chiang Saen, Chiang Rai.* (Thesis). Chiang Mai University, Chiang Mai.